

Fransoa Šobe, Loren Marten, *Međunarodni kulturni odnosi: istorija i kontekst*, Beograd, Clio, 2014, 432 str.

Пракса пројектовања моћи, свакако и путем културе, није се много променила од друге половине XIX до почетка XXI века. Штавише, Франсоа Шобе (François Chaubet) и Лорен Мартен (Laurent Martin) наглашавају њену релевантност и данас иако долази до дисперзије моћи услед процеса мондијализације (синоним за глобализацију у франкофоним подручјима, стр. 13). Једино је, временом, дошло до усавршавања метода. Управо је развој приступа и начина употребе културе, једног од кључних елемената „меке моћи“ у међународним односима у протеклих век и по, предмет ове књиге.

Шобе, професор савремене историје на Универзитету у Туру, стручњак је за историју француске књижевности и интелектуалног живота крајем XIX и почетком XX века. Поред тога, његову област истраживања представљају културни односи Француске са другим европским државама и поређење њихових културних модела са Француском алијансом (*Alliance française*), задуженом за ширење француског (културног) утицаја. Мартен, професор историје на Сорбони, при одсеку за Културну медијацију, изучава историју културних политика и пракси, историју медија, као и историју транснационалних култура. Његово поље интересовања и истраживања, за разлику од Шобеа, чија је полазна тачка истраживачког рада више локалног и регионалног карактера, примарно је фокусирано на транснационалне аспекте културе и медија. Такође, у Мартенов научни видокруг улази циркулација знања у међународним оквирима, поготово када је реч о деловању Унеска (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*). Интересантном комбинацијом локалног, регионалног и глобалног приступа овако опширној теми, базираној на изузетном познавању наведених области историје културе, Шобе и Мартен дају стручној јавности на увид и коришћење синтезу историје међународних културних односа.

Аутори полазе од идеје да је транснационалност постала једна од важних појмовних категорија друштвених наука. У складу с тим, култура једне државе, чак ни у доба држава-нација, никада заиста није била укотвљена у један географски, политички или друштвени простор (стр. 19). Напротив, увек је био присутан трансфер идеја, људи, роба, па самим

---

1 E-mail: stefan.radojkovic@hotmail.com.

тим и културе. Из овога следи да транснационалност није тренд новијет датума (од краја Хладног рата), већ да је присутна много дуже. Порекло вуче барем од XIX века, заједно са процесом мондијализације света. Данас смо сведоци само убрзавања тог процеса тј. хипермондијализације. Главну улогу у овом процесу данас имају САД, као што је током *belle époque* и у међуратном периоду Француска држала примат.

Књига је подељена у три целине, хронолошки и тематски повезане, које прате развој културних односа међу појединцима, групама, организацијама, државама, геокултурним регионима и у оквиру глобалних процеса. Први део, „Културна размена“, оквирно хронолошки обухвата другу половину XIX и прву половину XX века. Овде су представљени главни актери међународне културне медијације: интелектуалци, научници, уметници, промотери/медијатори, али и поједине институције које се тада јављају, а специјализују се у међународној продукцији и дифузији знања. Посебна пажња је поклоњена миграцијама (сталним и привременим, туристима), експоненцијалном расту и развоју туризма, као и егзилу уметника и интелектуалаца, нарочито током Другог светског рата.

Следећи део, „Политика и култура“, даје примат државама и међународним невладиним организацијама када је реч о периоду до краја Хладног рата. Спрега државе, дипломатије и културе постаје све видљивија, нарочито у хладноратовском периоду. Култура постаје део тзв. јавне дипломатије, коришћене да се прикрије политичко и економско слабљење појединих држава, или да се добију ратови путем пропаганде. Жеља да се „путује првом класом картом за другу класу“ (стр. 16) увек је присутна у односима међу државама и народима, а нарочито ако имамо ограничене економске и војне ресурсе. Однос империјалне културе и колонија такође завређује пажњу, нарочито пошто је реч о државама и културама које су након процеса деколонизације постале (невољни) посредници и (не)посредне жртве сукоба између Истока и Запада.

Трећи део, „Културна глобализација и култура света, савремени улози“, колико год хронолошки и тематски наслоњена на прва два дела, толико и одскаче, јер не даје само прост преглед културних односа. Иако нам излаже четири парадигме за разумевање културне глобализације, њених аспеката и појавних облика – кокаколизација, мекдоналдизација, глобално село, глокализација само су неки од њих – овај део исто поставља актуелна питања на која савремени теоретичари међународних односа још увек немају одговоре. Шта је култура света (стр. 285)? Како разумети културну глобализацију (стр. 295)? Да ли она значи крај локалног (стр. 354)? Да ли наговештава крај идентитета и националних култура (стр. 359)? Аутори не износе закључке и не покушавају да бране одређене позиције у односу на ова питања већ само нуде увид у нове трендове који прате процес мондијализације. Ту се пре свега мисли на

реконфигурацију идентитета – њихову креолизацију и хибридизацију, развој нових културних сила и њихов утицај у појединим гекултурним и макрорегионалним ентитетима – као и на борбу за културно изузеће и разноликост (Индија, Кина, Јапан и Бразил), упркос тенденцијама ка стварању униформног и универзалног културног обрасца.

Нимало изненађујуће, два главна актера синтезе о међународним културним односима су Њујорк и Париз, док остали центри културне моћи – Берлин, Лондон, Рим, Мадрид, Москва, Пекинг, Њу Делхи, Рио де Жанеиро – долазе у фокус Шобеа и Мартена једино током појединих периода када је њихова улога видљивија. Па тако, совјетски културни утицај се разматра током представљања „културног“ у оквиру Хладног рата, улога Берлина и Лондона је битна када се ради о пропаганди у два светска рата, а Пекинг, Њу Делхи и Рио де Жанеиро добијају више простора у делу о XXI веку и „новим изазивачима“. Остали периферни и полупериферни (микро)региони су на маргинама или у фуснотама овог дела, као што су и у међународним (културним) односима. Наравно, да би се овако широка и комплексна тема обухватила и кохерентно представила било је потребно наћи референтну тачку, а атлантска оса (Француска и САД) свакако испуњава све критеријуме ако тражимо епицентре емисије „меке моћи“ у наведеним периодима.

Са друге стране, Шобе и Мартен, у духу француске историографије, комбинују историју међународних односа и културну транснационалну историју како би нам дали синтезу културних интеракција од времена стварања европских империја крајем XIX века до периода мондијализације света. Користећи методу укрштене историје како би представили историју културних трансфера, избегавају замку статичности, синхроности и хомогености ентитета којима је склона компаративна историја. Према њима, динамичну интеракцију између различитих култура и њихова мултилатерална прожимања и утицаје једино динамичан, дијахрон приступ, који узима у обзир све покрете и промене, може верно да ослика. Ако схватамо свет као бескрајно покретљив и променљив и време у коме живимо као „течну модерност“, наведени теоријски и методолошки приступ је свакако применљив.

За крај, треба навести да је престиж, углед и утицај једне земље увек зависео од способности да емитује своје норме, вредности и културне образце на удаљене, географски гледано, заједнице и државе. Међутим, у XXI веку однос епицентра и периферије је све више двосмеран, односно сада можемо говорити о њиховој (међу)повезаности и (међу)зависности. Аутори се зато са правом питају да ли то онда значи да ће XXI век бити век културе (стр. 396)? Ми бисмо се усудили да га допуномо потпитањем – ако хоће, чија ће то култура бити?